

Leszek SYKULSKI

ROSYJSKA KONCEPCJA WOJEN BUNTOWNICZYCH JEWGIENIJA MESSNERA

Abstrakt

W latach sześćdziesiątych XX wieku, piszący na emigracji w Argentynie, rosyjski strateg, pułkownik Jewgienij Messner sformułował nową koncepcję prowadzenia konfliktów zbrojnych, którą nazwał wojnami buntowniczymi. Ten nowy typ wojny miał się charakteryzować przewagą prowadzenia walk przez ludność cywilną, kluczowym znaczeniem oddziaływania psychologicznego i decydującym znaczeniem użycia wojsk i służb specjalnych. Messner wskazywał także na rosnącą rolę terroru w prowadzeniu działań zbrojnych. Inną ważną cechą nowej koncepcji było „odpaństwowienie wojny”. Walczące grupy społeczne, pododdziały wojskowe i paramilitarne pozbawione miały być oznak rozpoznawczych. O skuteczności koncepcji Messnera można się było przekonać na początku 2014 r. podczas tzw. kryzysu krymskiego i operacji rosyjskich służb bezkrawawego zajęcia Półwyspu Krymskiego. Kluczową rolę odgrywało tam podłoże społeczne. Od wielu lat rosyjskie media prowadziły kampanię informacyjną, skierowaną do mniejszości rosyjskiej na półwyspie. Sama zaś operacja zbrojna została przeprowadzona modelowo.

Słowa kluczowe: wojny buntownicze, konflikty asymetryczne, wojny hybrydowe, Jewgienij Messner, Rosja.

Wstęp

Rosyjski strateg, pułkownik Jewgienij Messner (1891-1974) w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku, pisząc na emigracji w Buenos Aires, sformułował nową koncepcję prowadzenia działań zbrojnych, którą nazwał wojnami buntowniczymi (ros. *miatieżnyje wojny*, *miatieżwojny*). Była to teoria, będąca pierwowzorem dla koncepcji konfliktów asymetrycznych i wojen hybrydowych, jakie znamy z drugiej połowy lat dziewięćdziesiątych XX wieku i początku wieku obecnego. Koncepcja Messnera rozwijana była szeroko przez oficerów sił zbrojnych i służb specjalnych najważniejszych mocarstw świata podczas zimnej wojny, a swój renesans przeżywa od początku XXI wieku. Teoria wojen buntowniczych nie cieszyła się dotąd szczególnym zainteresowaniem polskich badaczy i analityków, aż do czasu kryzysu krymskiego i możliwości

obserwacji zastosowania tej koncepcji w praktyce w państwie sąsiadującym z naszym krajem¹.

Jewgienij Messner wskazywał na proces zacierania się różnic między stanem pokoju i stanem wojny, podobnie jak na niwelację granicy między regularnymi i nieregularnymi pododdziałami wojskowymi, formacjami paramilitarnymi (policja, straż graniczna, wywiad itp.), bezpieczeństwa formacjami militarnymi, czy zrewoltowanymi i doraźnie uzbrojonymi grupami społecznymi (związki zawodowe, grupy przestępcze, uzbrojone formacje przedsiębiorstw, bojówki partyjne, organizacje polityczno-społeczne itd.). Rosyjski strateg podkreślał, iż podstawową formą walki w wojnach buntowniczych są działania nieregularne (ros. *irregularstwo*). Messner wliczał w nie: dywersję, terror, partyzantkę, powstanie. Jako klasyczny przykład zastosowania działań nieregularnych, autor koncepcji wojen buntowniczych podawał Polskę z lat 1939-1945, na czele z powstaniem warszawskim².

Koncepcja wykorzystania zrewoltowanych mas społecznych w celu destabilizacji danego państwa, a także ewentualnym użyciu jego terytorium do wojen zastępczych (ang. *proxy war*, ros. *oposredowannaja wojna*), jest tematem szeroko obecnym w międzynarodowym dyskursie strategicznym. Poprzez wojny zastępcze rozumiemy rodzaj konfliktu zbrojnego, w którym strony skonfliktowane toczą walki na obszarze państwa trzeciego. Forma zaangażowania militarnego może mieć charakter otwarty – oficjalna interwencja lub ukryty (udział formacji bez oznak państwowych, lub „pod obcą flagą”). Przykładem takich konfliktów była hiszpańska wojna domowa z lat 1936-1939, wojna koreańska 1950-1953 czy wojna w Angoli (1975-1991)³.

Nie tylko działania Federacji Rosyjskiej na Ukrainie, ale wydarzenia określane mianem Arabskiej Wiosny, czy tzw. kolorowych rewolucji noszą znamiona praktycznego wykorzystania koncepcji wojen buntowniczych, wzbogaconej o osiągnięcia nowych technologii ery informacyjnej. Stara koncepcja płk. Messnera została wzbogacona o nowe rozwiązania określane mianem wojen sieciowych, najnowsze osiągnięcia technologii wojen informacyjnych (wykorzystanie m.in. Internetu – Web 2.0.), sieciocentryczne systemy prowadzenia działań zbrojnych i

¹ Wśród niewielu prac poświęconych tym zagadnieniom warto wymienić artykuły Kazimierza Kraja: K. Kraj, *Wojny asymetryczne czy miatieżewojna Jewgienija Messnera zagrożeniem dla bezpieczeństwa w XXI wieku*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka” 2012, nr 3, s. 33-39; K. Kraj, *Miatieżewojna Jewgienija Messnera*, „e-Terroryzm” 2012, nr 2, s. 16-17.

² *Хочешь мира, победи мятежевойну. Творческое наследие Е. Э. Месснера*, Москва 2005, s. 90-91.

³ Por. P. Towle, *The strategy of war by proxy*, “The RUSI Journal” 1981, vol. 126, issue 1, p. 21-26.

wszystko to, co składa się na określenia konfliktów asymetrycznych i wojen hybrydowych⁴.

Jewgienij Messner – sylwetka

Przyszły rosyjski strateg urodził się w 1891 roku na terenie obecnej Ukrainy. Szkołę średnią ukończył w Odessie, a następnie rozpoczął studia na Wydziale Fizyczno-Matematycznym na państwowym uniwersytecie w Noworosyjsku. Nie ukończył ich, wstępując w wieku dziewiętnastu lat do armii rosyjskiej. Dwa lata później zdobył pierwszy stopień oficerski akademii artylerii w Sanki Petersburgu. W trakcie I wojny światowej Messner trafił na front, walczył w dywizjonie artylerii w Rumunii, gdzie został dwukrotnie ranny. Jego postawa i zaangażowanie zostały szybko docenione przez przełożonych, dzięki czemu szybko awansował i ukończył kurs a akademii przy sztabie generalnym, co zaowocowało awansem na szefa sztabu frontowej 15 Dywizji Piechoty. Po wybuchu rewolucji bolszewickiej w Rosji, Jewgienij Messner przystąpił do wojsk „białych” pod dowództwem gen. Antona Denikina. Jako oficer sztabowy brał udział w walkach m.in. w Donbasie. Na jesieni 1920 r. awansował na pułkownika, pełniąc obowiązki szefa sztabu Kornilowskiej Dywizji Uderzeniowej. Po przegranej „białych” emigrował na Bałkany. Mieszkając w Belgradzie, miał się różnych zajęć, od posady urzędnika, po przedstawiciela handlowego. W 1931 r. rozpoczął wykładać w tamtejszej Akademii Wojskowej. Po agresji hitlerowskiej na Jugosławię i upadku tego państwa, rozpoczął kolaborację z nazistami. Po agresji III Rzeszy na ZSRS, rozpoczął formowanie oddziałów ochotniczych spośród rosyjskiej emigracji wojskowej. Nadal wykładał na kursach wojskowych w Belgradzie, gdzie otrzymał kolejno stopień doktora i profesora nauk wojskowych. Służył jako oficer w wydziale propagandy Wermachtu, odpowiadając za kierunek rosyjski. Po kapitulacji III Rzeszy, został internowany w Liechtensteinie. W 1947 r. wyemigrował do Argentyny. Osiedlił się w Buenos Aires, gdzie do swojej śmierci w 1974 r. aktywnie działał w związku rosyjskich emigrantów wojskowych, pisząc liczne prace z zakresu wojskowości. Do jego kluczowych prac w zakresie teorii wojen

⁴ Zob. szerzej: M. Kaldor, *New & Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, Stanford 2001; Z. Policikiewicz, *Właściwości przyszłych wojen oraz ich implikacje społeczne*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2012, nr 1, s. 94-111; A. Gruszczyk, *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna*, [w:] B. Zapala, W. Sokała (red.), *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, Warszawa 2011, s. 9-17.

buntowniczych należą: *Oblicze współczesnej wojny* (1959), *Miatież – nazwa III wojny światowej* (1960), *Ogólnoświatowa miatieżewojna* (1971)⁵.

Wojna buntownicza – nowa forma wojny

Jewgienij Messner uznawał wojnę za nieodłączną część życia ludzi. Pisał m.in. „*wojna to jedna z form walki o istnienie. Dopóki nie zniszczą jej inne formy, będzie tolerowana przez Prawa Życia*”. Wskazywał, przy tym, iż rewolucja przemysłowa i pojawienie się geopolityki jako naukowego, ale i praktycznego sposobu analizy politycznej, skutkowało pojawieniem się także nowych strategii wojskowych. W rozumieniu rosyjskiego oficera, współczesna wojna może mieć charakter ograniczenie koalicyjny lub nieograniczenie koalicyjny, czyli światowy. Przy czym, każda strona konfliktu ma swoich jawnych i tajnych uczestników. Messner podawał przykład m.in. wojny na Półwyspie Koreańskim, w której za Północną Koreą jawnie opowiedziały się Chiny, zaś niejawnie ZSRS. Taki charakter wojny powoduje, z uwagi na dużą liczbę uczestników, rozmycie się celów prowadzonego konfliktu⁶.

Tradycyjny przeciwnik – wrogie siły zbrojne, zostaje zatem rozmyty, wrogiem staje się społeczeństwo, naród. Obniża się znaczenie tradycyjnego rozumienia przestrzeni na rzecz przestrzeni mentalnej, sfery świadomości ludzi i ich wyobrażeń dotyczących przestrzeni. Messner przewidywał wzrost znaczenia „elektronicznego mózgu” i nowoczesnych technologii pozwalających na ograniczenie liczby sztabowców, nawet przy wzrastającej liczbie uczestników konfliktów i liczbie walczących żołnierzy/bojowników/rebeliantów.

W wojnach buntowniczych zacierą się różnica między legalnym, z punktu widzenia prawa międzynarodowego, działaniami zbrojnymi, a bezprawnymi sposobami walki. Wynika to m.in. z zacierania się różnic między wojskiem a społeczeństwem. W wojnach buntowniczych wojska nieregularne, złożone z niezadowolonych członków grup społecznych (np. uzbrojeni członkowie związków zawodowych), stanowią realną siłę na terenach zurbanizowanych. Takie zatarcie różnic między regularną a nieregularną armią, powoduje także degradację etyki wojennej. Messner podkreślał, że nowy charakter wojny skutkuje pracami sztabów

5

<http://www.grwar.ru/persons/persons.html?id=3635&PHPSESSID=91e1080c0f732684e2b59eb3ed018a08>

http://www.pseudology.org/information/Messner_EE.htm; *Хочешь мира...*, с. 17 i n. Е. Месснер, *Всемирная мятежевойна*, Москва 2004.

⁶ *Хочешь мира ...*, с. 60, 67, 75.

skoncentrowanymi na rozwoju: strategii, operatyki (działań operacyjnych) i taktyki terroru, podstępów i zdrady⁷.

Messner wymieniał cztery rodzaje działań wojennych: wojna, półwojna, agresjo-dyplomacja (inaczej: „zimna wojna” lub „gorąca dyplomacja”) i dyplomacja. Podkreślał przy tym, że zaciera się granica między formalnym stanem pokoju a wojny. Można pozostawać w stanie wojny, nie prowadząc żadnych działań, nawet w sytuacji braku społecznej świadomości takiego faktu. Przykładem jest stan wojny między Andorą a Niemcami, zapoczątkowany w 1916 r. i skończony dopiero w 1958 r. Przez ponad pół wieku społeczeństwo tego małego kraju żyło w nieświadomości formalnego stanu wojny. Przeoczono także ten fakt, podpisując traktat wersalski, gdzie pominięto Andorę. Z kolei przykładem współczesnego stanu wojny bez prowadzenia działań wojennych jest konflikt między Koreą Północną a Południową. Były przypadki wypowiedzenia wojny, które nie zostało przyjęcie przez drugą stronę i żadne działania wojenne nie nastąpiły. Przykładem takiej sytuacji jest wypowiedzenie przez rząd polski wojny Japonii w 1941 r. Mamy także do czynienia z licznymi konfliktami, w których wojna nie została oficjalnie wypowiedziana, a toczyły się lub toczą krwawe walki, np. agresja III Rzeszy, Słowacji i ZSRS na Polskę w 1939 r., czy bardziej współczesne przykłady: wojna rosyjsko-gruzińska z 2008 r. czy wojna rosyjsko-ukraińska z 2014 r. (stan na: sierpień 2014)⁸.

Jedną z podstawowych zasad wojen buntowniczych jest łamanie artykułu 1. konwencji haskiej III z 1907 r.: *„Układające się mocarstwa uznają, iż kroki wojenne między nimi nie powinny się rozpoczynać bez uprzedniego i niedwuznacznego zawiadomienia, które będzie mieć formę bądź umotywowanego wypowiedzenia wojny, bądź formę ultimatum z warunkowym wypowiedzeniem wojny”*⁹.

Poprzez wojnę buntowniczą Messner rozumiał konflikt, w którym dominują działania zbrojne prowadzone przez ludność cywilną. Cytował przy tym Mao Zedonga, który mówił, że wojna nie jest przedłużeniem polityki innymi środkami, lecz formą polityki. Głównym czynnikiem wpływającym na przebieg tego typu konfliktów są działania psychologiczno-informacyjne. Rosyjski strateg uważał, że

⁷ *Хочешь мира ...*, s. 70; E. Месснер, *Всемирная мятежевойна*, Москва 2004, s. 134-138.

⁸ Por. A. Lamb, *Ethics and the Laws of War. The Moral Justification of Legal Norms*, London 2013. S. Bachruszin, *Historia dyplomacji*, t. IV, Warszawa 1981; E. Месснер, *Всемирная...*, s. 165-190.

⁹ W oryg. *The Contracting Powers recognize that hostilities between themselves must not commence without previous and explicit warning, in the form either of a reasoned declaration of war or of an ultimatum with conditional declaration of war.* http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague03.asp [03.03.2014]

najważniejszym zadaniem w wojnie buntowniczej jest przede wszystkim zjednoczenie swojego narodu i przeciągnięcie na swoją stronę części narodu wrogiego państwa. Głównym elementem wojny buntowniczej jest bowiem „obróbka psychologiczna” (ros. *psichologiczeskaja obrobotka*) wszystkich warstw społecznych. Ważne jest wywoływanie u wrogiego społeczeństwa uczucia strachu, aż do poziomu paniki. Jednym z najważniejszych elementów działań psychologicznych jest podważanie zaufania i szacunku do władzy państwowej oraz wiary w siły własnego kraju i narodu, w tym w zdolności obronne. Jak pisał rosyjski pułkownik: „*wojna buntownicza to wojna wszystkich przeciw wszystkim, przy czym wrogiem może być rodak, a sojusznikiem obcokrajowiec*”¹⁰.

Wojna buntownicza – mechanizmy

W przygotowaniu działań charakterystycznych dla wojny buntowniczej najbardziej kluczowym elementem jest dobre rozpoznanie wywiadowcze, skoncentrowane zarówno na kierunku politycznym (inwigilacja środowisk politycznych, właściwe rozpoznanie nastrojów społecznych), gospodarczym, jak i wojskowym. Opracowanie planów wojny buntowniczej obejmuje zarówno działania w zakresie dywersji ideologicznej (informacyjnej), jak i klasycznej dywersji i sabotażu. Stąd istotne jest właściwe rozpoznanie systemów wczesnego ostrzegania przeciwnika oraz reagowania kryzysowego. Obok informacji o systemie finansowym państwa i jego systemie obronnym, ważnym elementem pozostaje zebranie szczegółowych informacji dotyczących infrastruktury krytycznej. Ważniejszymi elementami są tutaj: systemy teleinformatyczne państwa, system transportu, system zaopatrzenia w energię (gazociągi, ropociągi, elektrociepłownie), pokłady surowców energetycznych i paliw, systemy zaopatrzenia w żywności i wodę, system opieki zdrowotnej¹¹.

Prrowadzenie wojny buntowniczej opiera się na strukturze sieciowej, systemie formalnie nie powiązanych ze sobą w żaden sposób grup społecznych, organizacji. Wykorzystywana jest w niej strategia oporu niekierowanego (ang. *Leaderless Resistance*), w której nie istnieje centralny ośrodek kierowniczy, kontrolujący wszystkie ogniwa organizacyjne. Poszczególne grupy posiadają wysoką autonomię działania. Dodatkowo, w działaniach pośrednich (np. walki uliczne, zamieszki w miastach) i bezpośrednich (obniżanie zaufania do państwa) wykorzystywane są – przeważnie nieświadomie – niezadowolone grupy społeczne danego państwa. Ma to

¹⁰ *Хочешь мира...*, s. 110.

¹¹ E. Месснер, *Всемирная...*, s. 210-214.

za zadanie spowodować wrażenie chaosu i braku sterowania wydarzeniami. Wykorzystywane grupy rekrutują się z różnych środowisk, mogą to być: marginalizowani politycy, radykalne ugrupowania polityczno-społeczne, mniejszości narodowe i etniczne, zarejestrowane i niezarejestrowane organizacje pozarządowe, związki zawodowe, przedsiębiorcy i ich zrzeszenia, organizacje branżowe, jakiegokolwiek grupy dyskryminowane, a nawet organizacje charytatywne¹².

W polu zainteresowania grona przygotowującego działania polityczno-zbrojne przy użyciu *modus operandi* koncepcji J. Messnera, kluczowym elementem jest doprowadzenie do niezadowolenia dużych grup społecznych, skłócenia elit politycznych, następnie do problemów gospodarczych, sprowokowania zamieszek społecznych i wreszcie otartych działań zbrojnych prowadzonych m.in. przez przerzucane na stronę przeciwnika, specjalnie przygotowane pododdziały sił specjalnych oraz funkcjonariuszy i żołnierzy tajnych służb. Efektywność wojny buntowniczej uzależniona jest w dużej mierze od efektywności prowadzenia walki informacyjnej. Istotne jest tutaj zarówno oddziaływanie informacyjne na wrogie społeczeństwo, jak i opinię międzynarodową. Ważnym elementem jest obniżenie reputacji państwa, które jest celem ataku. Optymalnym skutkiem takich działań jest izolacja polityczna takiego kraju¹³.

Wykorzystanie koncepcji Messnera zakłada przede wszystkim unikanie oficjalnego zaangażowania się państwa w formalną wojnę. Grypy dywersyjne, biorące udział w działaniach, nie mogą posiadać żadnych oznak rozpoznawczych, a ich członkowie, w świetle prawa międzynarodowego, nie mogą być traktowani jako członkowie sił zbrojnych. Pozwala to na możliwość oficjalnego odcięcia się od tego typu działań przez państwo inicjujące w razie dużego oporu ofiary. Formalnie, następuje zatem „odpaństwowienie” grup zbrojnych, i samego konfliktu, który z zewnątrz może przypominać wojnę domową i wewnętrzny chaos. Tym bardziej, że główny ciężar walk przeniesiony zostaje w tereny zurbanizowane, co jest jednym z czynników charakterystycznych koncepcji Messera¹⁴.

W wojnie buntowniczej występuje brak linii frontu. Rebelia może rozpocząć się wewnątrz państwa z dala od granicy państwowej. Ważnym elementem jest wykorzystywanie skupisk mniejszości narodowych i etnicznych, które mogą stać

¹² E. Месснер, *Всемирная...*, s. 216-228. Por. J. Tomaszewicz, *Strategia oporu niekierowanego w wojnie asymetrycznej*, „Przegląd Geopolityczny” 2009, t. 1, s. 161-190.

¹³ E. Месснер, *Всемирная...*, s. 232-246.

¹⁴ Ibidem, s. 266-274.

się dobrą bazą, nie tylko do inicjowania niezadowolenia społecznego i ewentualnych zamieszek, ale także spełniać ważną rolę zaplecza logistycznego. Osobną kwestią w przygotowaniu wojny buntowniczej jest inspirowanie i finansowanie rozwoju ugrupowań radykalnych i ekstremistycznych (m.in. politycznych czy religijnych) w państwach wrogich i rozwijanie ich w oparciu o strategię oporu niekierowanego (ros. *bezlidernoje soprotiwlenije*, ang. *leaderless resistance*), o czym wspomniano wyżej. Stąd tak istotne jest umiejętne wykorzystywanie możliwości wywiadu i efektywne prowadzenie walki informacyjnej, która pozwala przekształcić pole walki w przestrzeń walki, obejmującą przede wszystkim przestrzeń mentalną (noosferę), a także cyberprzestrzeń. Decydujące są tutaj długofalowe działania psychologiczno-informacyjne.

Wojny klasyczne	Wojny buntownicze
Psychologia dopełnieniem uzbrojenia	Psychologia zbuntowanych mas czynnikiem pierwszoplanowym i decydującym o zwycięstwie lub porażce
Głównym celem opanowanie terytorium wraz z jego zasobami	Głównym celem opanowanie świadomości społeczeństw
Granice, linie frontów – widoczne	Granice, linie frontów – zatarte

Prowadzeniu wojen buntowniczych sprzyja powstawanie małych i słabych państw oraz wzrastająca w stosunkach międzynarodowych rola państw nieuznawanych i państw dysfunkcyjnych („upadłych”). Jewgienij Messner przewidywał na początku lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku wzrastającą rolę terroru, wraz z możliwym nad-terrorem (ros. *swierchterror*), np. punktowymi uderzeniami jądrowymi ładunkami taktycznymi, lub użyciem tzw. brudnej bomby w celu uzyskania efektu psychologicznego. Szczegółe znaczenie przy tego typu rodzaju działań ma morale społeczeństwa i zdolność struktur państwowych do opanowania społecznego strachu w taki sposób, aby nie osiągnął poziomu paniki¹⁵.

¹⁵ *Хочешь мира...*, s. 674-676.

Podsumowanie

Współcześnie klasyczna geopolityka zmienia się w geopolitykę informacyjną. Inaczej są rozumiane trzy jej główne czynniki: siła (potęga), czas i przestrzeń. Głównym wyznacznikiem potęgi danego państwa nie jest już ani liczba ludności, ani terytorium, ani nawet siła gospodarki. Najważniejszym czynnikiem jest społeczne morale, integralność tożsamościowa społeczeństw i narodów oraz zdolność do narzucenia innym społeczeństwom swojej wizji porządku politycznego. Ważniejsza od klasycznej dyplomacji staje się dyplomacja publiczna (w tym m.in. dyplomacja kulturalna)¹⁶. Wiodącą formą realizacji celów politycznych staje się wojna informacyjna, rozumienia jako masowe oddziaływanie na sferę świadomości całych społeczeństw, nastawione na zamianę ich poglądów w określonym obszarze życia.

Koncepcja wojen buntowniczych, rozwijana od lat sześćdziesiątych XX wieku, wzbogacona o nowe technologie i doświadczenie wielu konfliktów asymetrycznych ostatniego półwiecza, pokazuje jaki kierunek mogą obierać przyszłe konflikty zbrojne. To co, charakterystyczne, to fakt niskich kosztów tego typu działań w stosunku do wojen tradycyjnych. Ośrodkami inicjującymi wojny nie muszą być już państwa. Strategia oporu niekierowanego i szerokie możliwości, jakie daje współczesna technologia informacyjna pozwalają na globalne oddziaływanie stosunkowo niewielkimi środkami. Kluczowym celem staje się rozkład moralny wrogiego narodu/grupy etnicznej/grupy społecznej. Po spełnieniu wymogu znacznej demoralizacji społecznej i czynników państwowych może dopiero dojść do ataku na ośrodki zdolne do obrony (wojsko, organizacje paramilitarne). Kolejnym etapem staje się opanowanie lub zniszczenie obiektów o wartości psychologicznej oraz obiektów o wartości materialnej. W efekcie dochodzi do zmiany porządku wewnętrznego.

O skuteczności koncepcji Messnera można się było przekonać na początku 2014 r. podczas tzw. kryzysu krymskiego i operacji rosyjskich służb bezkrwawego zajęcia Półwyspu Krymskiego. Kluczową rolę odgrywało tam podłoże społeczne. Od wielu lat rosyjskie media prowadziły kampanię informacyjną, skierowaną do mniejszości rosyjskiej na półwyspie. Sama zaś operacja zbrojna została przeprowadzona modelowo. Wielu analityków zachodnich, np. Zbigniew Brzeziński, wskazywało, że kilkuset uzbrojonych ludzi opanowało obszar, na którym stacjonowało kilkanaście tysięcy regularnego wojska ukraińskiego.

¹⁶ Por. M. Leonard, V. Alakson, *Going Public. Diplomacy for the Information Society*, London, 2000.

Operacja krymska pokazała także z całą mocą, jak dużą rolę odgrywa współcześnie wojna informacyjna¹⁷.

SUMMARY

Evgeny Messner's Russian Concept of the Rebel War

Evgeny Messner was a Russian professional soldier (colonel) and military theorist. He a new war strategy, which called "mutiny war" (rebel war; Russian: *myatezhevoyny*). He predicted that the future wars would be waged by small and special forces and terrorist cells (Leaderless Resistance strategy) gaining influence by subversion and organised revolutions rather than through traditional warfare.

Key words: myatezhevoyny, mutiny wars, hybrid wars, asymmetric conflicts, Evgeny Messner, Russia.

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=oyV-RrzKUm8> [12.11.2014]. Por. J. Darczewska, *Anatomia rosyjskiej wojny informacyjnej*, Warszawa 2014.